

ПРИКАЗКА С ИМЕ „ЕРАЗЪМ“ (ПРЕЦЕДЕНТНИ ИМЕНА В ОБРАЗОВАТЕЛНОТО ПРОСТРАНСТВО НА ЕС)

Юлиана Чакърова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Изследването предлага анализ на емблематичното за европейския образователен дискурс име *Еразъм* като название на най-известната програма за мобилност през призмата на актуални концептуални рамки: теорията за прецедентността (В. В. Красних, И. В. Захаренко, Д. Б. Гудков), теорията за културната памет (Я. Асман), водещи когнитивни теории като теорията за концептуалната метафора/метонимия (Дж. Лейкоф и М. Джонсън) и фреймовата теория (М. Мински). С богата палитра от примери се илюстрира функционирането на въпросното прецедентно име в менталното пространство на академичната младеж. Въз основа на емпиричния материал са конструирани релевантните за описвания дискурс фреймове, като се анализира тяхното взаимодействие, а също динамиката и лежащите в основата ѝ причини. Предложени са два основни метонимични модела, шрихиращи концептуализацията на разглежданото прецедентно име, подплатени с разнообразни примери за граматични и деривационни „превъплъщения“ на лексемата. Показано е, че названието *Еразъм* (без атрибута *програма*) и всичките му трансформации се превръщат в маркер на макрофрейма ЕВРОПЕЙСКА ПРОГРАМА и така – в безспорен конституент от културната памет на младото поколение европейци.

Ключови думи: прецедентни имена; комуникативна/културна памет; когнитивен фрейм; европейски образователни програми; програма „Еразъм“; емпрунтология

„Е“ като Емоции, „Е“ като Education,
„Е“ като „Е, стига, не ми се прибира още!“,
„Е“ като Еразъм.

Истории от „Еразъм“

Увод

В изследването се използва концептуалната рамка на **Теорията за прецедентността**, активно развивана днес в рускоезичната и оттам – в съпоставителната лингвокултурология, за анализ на най-фреквентното прецедентно име (ПИ) от дискурса на европейското образователно пространство в конкретна роля – използването му за назоваване на програма за обмен на ЕС, насочена към младите хора: **Erasmus**. Основната **цел** е да проследим функционирането, вида и степента на прецедентност на въпросното име в менталното пространство на хората от целевата група, за която е създадена съответната програма.

Анализът на прецедентните феномени, и най-вече на ПИ е предмет на сериозен интерес още от оформянето на принципите за изучаване на прецедентността в тезауруса и дискурсите на езиковата личност като самостоятелна теория с достатъчно завършен вид (преди повече от 20 години) и не спира до днес. Този факт определя **актуалността на изследването**.

Научната иновативност се състои в идеята да се анализират прецедентните феномени в едно нетипично за досегашните изследвания социокултурно пространство. Прецедентните единици традиционно се изучават предимно или почти изцяло в национален контекст и в аспекта на националната им специфика. Едновременно с това реалностите, в които живеем, се променят. Ставаме свидетели на оформянето на глобални културни пространства, които са наднационални. Такова например е социокултурното пространство на Европейския съюз, което младото поколение чувства като „свой дом“. И както е във всеки дом, в ЕС се създава своя уникална култура. В него едновременно със запазването на националната идентичност може да се говори и за споделени европейски ценности, за *уникален колективен опит*, пресичащ границите на отделните държави. Разбира се, въпросното ново измерение на културата на тази европейска общност не възниква на празно място, защото, както е известно, „културата е определена форма на обществено съществуване на хората, под която те си присвояват колективния опит“ (Tencheva 2011, р. 288). В дискурса на хуманитаристиката има стотици определения за културата, които подчертават това небιологично (негенетично) предаване през поколенията на *социалното наследство* – освен на артефакти и технологични процеси също и на идеи, навици, поведения, практики и *ценности* (вж. напр. емблематични англоезични дефиниции, фокусиращи се върху този аспект, придружени с коментари, тук: Kroeber & Kluckhohn 1952, pp. 47 – 49). Такъв трансфер не би могъл да се осъществи без когнитивния феномен, наречен *културна памет*, която може да бъде вербализирана (вж. по-подробно в: Efremov, Cherniak, Cherneva 2022; Cherneva 2024, Milanova 2024, Tencheva 2024 и др.).

1. Теоретична база

В основата на изследването са поставени **теорията за езиковата личност** (Ю. Н. Караулов) и **теорията за прецедентността** (Ю. Н. Караулов, И. В. Захаренко, В. В. Красних, Д. Б. Гудков, Е. А. Нахимова и др.), откъдето са заимствани основните постулати за ПИ като един от видовете прецедентни феномени, функциониращи чрез инварианта на възприятие в съответната лингвокултура. Проблематиката е успешно разработвана и в рамките на Пловдивската лингвокултурологична школа – вж. напр. Cherneva 2012; Cherneva 2013; Cherneva, Tencheva 2021 и др. Към дефиницията на В. Красних, че ПИ е „сложен знак, при употребата на който се осъществява апелиране не към денотата (референта), а към набора от диференциални признаци на даденото ПИ“¹ (Krasnykh 2002, p. 48), приемаме и следното важно уточнение: ПИ е езикова репрезентация на прецедентен концепт, т.е. ПИ е единица от **менталния лексикон** (Nakhinmova 2011, p. 62). В допълнение към това анализът се основава на **изследването и изводите в Chakarova 2024**, където е разгледан един от начините за предаване на нематериалното културно наследство – чрез ключови за европейската култура имена, използвани за назоваване на образователните програми на ЕС. Поради изисквания за обема на изследването ще се концентрираме върху това, което се оказва с най-висока фреквентност – Еразъм.

В рамките на прилагането на теорията за прецедентността използваме и теоретичната база на една емблематична за когнитивистиката теория – **фреймовата теория**, предложена от М. Мински (Minsky 1974), с идеята за фрейма като структура от знания за стереотипна ситуация, изградена от терминали (слодове). Това ни изглежда напълно логично, като се има предвид, че за изследването предлагаме следната **работна хипотеза**, родила се въз основа на предварителните ни емпирични наблюдения: **в контекста на европейските програми при използването на дадено прецедентно име за стимул се активира коренно различен фрейм и в менталното пространство на езиковата личност той не препраща директно към прототипа на съответното име, нито към която и да било от диференциалните му характеристики.**

За анализ на осмислянето на името смятаме за уместно също така да използваме предложените от Дж. Лейкоф и М. Джонсън **метонимични модели** като част от емблематичната **теория за концептуалната метафора** (Lakoff & Johnson 1980, pp. 35 – 40). Ще припомним, че за разлика от традиционното разбиране за метонимията като предимно референциално средство (препращане към съответното явление чрез назоваване по друг начин въз основа на връзка между понятията) авторите твърдят, че – както и концептуалната метафора – метонимията изначално не е фигура на речта, а когнитивен механизъм, следствие от разбирането за даден феномен и средство за експликацията му, като едновременно с това служи за по-нататъшно структуриране на мисленето и действията ни.

Ще използваме също и разбиранията за **опозицията комуникативна – културна памет**, ясно очертана от Я. Асман (Assmann 2004, pp. 50 – 69 и сл., Assmann 2008 и др.). Важно е твърдението, че двата типа памет не функционират като самостоятелни системи, а като два полюса на една ска̀ла, между които има и вариации (Assmann 2004, pp. 58 – 59 и сл.). Както ще видим по-нататък, ключов момент за нашето изследване е дефиницията на комуникативната памет, предложена от Я. Асман – това са *спомениите, споделяни със съвременниците* (ibid., p. 52). По-късно ученият конкретизира някои детайли, като базира противопоставянето върху твърдението, че паметта има нива и освен индивидуалното притежава социално и културно ниво, обуславящи противопоставянето между комуникативната и културната памет, които той нарича два различни *modi operandi* (два начина, по които функционира паметта) (Assmann 2008, p. 110).

2. Методика за анализ

Посочените по-горе теории предполагат използването на техния концептуален апарат като основа за анализа. Към тях ще добавим и някои от предложенията от Е. В. Будаев (Budaev 2021) методики за анализ на ПИ.

1. Методика на изследване на ПИ, **обединени по сферата цел**.

2. Методика на **функционалния анализ на ПИ**.

Както веднага може да се види, методиките принадлежат към различни нива. Първата е методика за *подбор и организация* на ПИ, а втората – методика за *анализ*, без който не би могло да съществува нито едно сериозно изследване на въпросните единици, тъй като, както ще подчертаем специално по-нататък, те се актуализират именно в комуникацията, т.е. при функционирането си.

Освен тях ще използваме и следната:

3. Методика на **когнитивното дефиниране и профилиране**. Описана е от Е. А. Нахимова по модела на известния етнолингвист Е. Бартмински и се състои в анализ на начините на възприемане на даден обект, неговата категоризация, характеристика и оценка (Nakhimova 2011, p. 53).

3. Материал за изследването

Данните за програмата са почерпани от официалните сайтове на Европейската комисия: сайта на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (European Education and Culture Executive Agency, EECEA²) и на самата програма Erasmus³, а примерите – от корпус, създаден от разнообразни онлайн източници: на първо място – форуми и блогове, представляващи най-популярния жанр, чрез който общуват хората в целевата ни група, както и тематични сборници и електронни издания на списания и медии. Всички те предоставят пъстър и изключително информативен материал за функционирането на разглежданите единици.

4. Дискусия

По методиката за подбор на разглежданите единици по сферата цел от трите ПИ, които са „донори“ на названията на европейските програми, избираме водещата по отношение на функциониране и фреквентност на името ѝ – *Еразъм*⁴. Лидерството ѝ, естествено, не е случайно. Известно е, че още от миналия си етап (2014 – 2020) програмата инкорпорира съществуващите преди това самостоятелно *Леонардо*, *Коменски* и *Жан Моне*.

Преди да проследим с очертаните методики функционирането на името в многобройните употреби, които откриваме в посочените по-горе източници, ще конструираме фрейма ЕВРОПЕЙСКА ПРОГРАМА и ще изведем основните му конституенти (във фреймовата теория те се наричат *терминали* или *слотове*).

1. Университет (институция, занятия, преподаватели, изпити / приравняване на кредитите)

2. Мобилност (пътуване, локация)

3. Обмен

4. Академични ползи

5. Субекти на програмата – академична младеж (студенти), преподаватели, административен персонал

6. Преживяване и памет.

Широката палитра от примери в събрания корпус недвусмислено сочи, че най-ярко и плътно е осветен и оцветен последният слот. Останалите изведени от нас слотове са фон, на който се разгръща потенциалът на слот 6.

Споделените впечатления показват, че няма човек, пътувал по програмата, който да не е докоснат от нея. И не е изненадващо, че най-дълбоки отпечатъци този *еразъмски* опит е оставил у студентите: продължителността на техния престой за обучение е значително по-дълъг от останалите – минимум 3 месеца (един семестър), за тях това е първа академична изява и опит, а на тяхната възраст преживяванията по-често оставят отчетливи следи... Те могат да бъдат обобщени в следното споделено впечатление: *Тези няколко месеца не са само интересни два реда в автобиографията, а цял един живот, събран в един семестър. Но само осмелилите се да го усетят, ще разберат* (Р. Добрева).

Изразените в различни източници мнения включват следните характеристики: невероятно изживяване; вдъхновение; поглед към света през призмата на другите; ключ за много врати; урок за съзряване; пътят към Европа; сбъдната мечта; парола, която отваря нови врати и открива нови хоризонти; пътешествие (вкл. в преносен смисъл), приключение; общ „знаменател“ и дух; начин на живот; философия на живота; олицетворение на духа, вечно търсещ нови предизвикателства; трамплин за бъдеща реализация; съдба; магия; приказка, наречена „Еразъм“...

Няма съмнение, че идеята за програма „Еразъм“ е станала близка и ценна за определената – елитарна – езикова личност на младите хора (а именно –

академичната младеж, свързана с програмата). Не е изненадващо тогава, че името е толкова продуктивно в употребата си: то не се нуждае от атрибута „програма“ и се употребява като нарицателно и без съответните маркери – напр. уточнения или кавички.

*Еразъм*⁵ в Йоанина/Янина (блог)

Приключението *Еразъм* (блог).

И не, това не е емблематичната историческа личност Еразъм Ротердамски в Гърция или където и да било другаде, а *програмата* за пътуване с неговото име.

Името започва да се **употребява като нарицателно** – съществуват многобройни примери, където то може да се замени с нарицателни съществителни като: *да идеш на кино, да идеш на пътешествие, отивам на море, заминавам за Пловдив* и т.н.:

Когато влязох да уча в университета, първото нещо, което ми казаха, е: „Трябва да идеш на Еразъм!“ (Р. Добрева).

Не ходете на Еразъм?! Не, ходете на Еразъм! [...] Ще ви спася от капа-на на заглавието и ще ви накарам да заминете за Еразъм [...] Може да ви се изясни, когато отидете на Еразъм и там ви обяснят всичко [...] Те двамата са заедно в Беларус на Еразъм [...] вземете, че отидете на Еразъм! (Е. Садкъ, „Апостроф“).

С аналогично значение в долупосочения пример се има предвид неговото **пътешествие по програмата „Еразъм“**:

Ами помислете за Омир и неговата „Одисея“ – та това си е неговият Еразъм! (Л. Големинова, БНР).

Още факти, които говорят за осъзнаването му като „предмет“, са и следните употреби:

– както показват многобройните примери по-горе – без кавички;

– в членувана форма (нещо, което не е типично за собствените имена, когато не са прякори от типа на *Герака*): *Магистърската програма, която изучавах по време на Еразъма си в Германия, беше International Marketing and Communications* (А. Котева);

– в мн. ч.: *А аз понеже днес му приготвих всички документи, се замислих и ви питам сертификатите от Еразми на които е бил по света да му ги сложи ли и тях?*⁶ (Bg-Mamma);

– посочват се негови разновидности: *Има няколко вида Еразъм* (Е. Садкъ, „Апостроф“);

– с притежателно местоимение (като в примера неговият *Еразъм*): *Един от най-пресните примери за това е 80-годишният испански студент Мигел Кастильо, който избра да прекара своя Еразъм във Верона, Италия* (пак там), което сочи, че са осъзнава като „предмет“ с потенциал за присвояване.

Дори и тогава, когато му се приписват човешки характеристики, това е вторичен процес, т.е. извършва се „обратна“ персонификация, което поняко-

га допълнително е подсказано чрез използването на кавички при лексемата, назоваваща действие, характерно за човек: *С разрастването си Еразъм „осинови“ всички тези отделни проекти [...] Начинът, по който Еразъм харчи парите обаче, е разумен* (пак там). Показателен е и фактът, че дори когато са употребени заедно, другите програми се изписват с кавички, а въпросната – без: *Преди години съществуваша подобни програми за младежки обмен като „Леонардо да Винчи“, „Комениус“ и т.н. С разрастването си Еразъм „осинови“ [...] (пак там).*

И така, първата стъпка в процеса на осмисляне се случва още при изпускането на уточнението „програма“. Разликата изглежда малка само на пръв поглед, но при внимателно вглеждане се оказва **съществена на когнитивно ниво**. Езиковият израз *програма* „Еразъм“ е отражение на сложна когнитивна структура, включваща два макрофрейма – ЕВРОПЕЙСКА ПРОГРАМА и ЛИЧНОСТ. Колкото и ограничени да са знанията за дадената личност и като следствие – за диференциалните признаци на съответното ПИ, все пак в представата присъства семата ‘изтъкната личност с такива заслуги, че на нея да бъде наречена образователна програма’. При случаите с елипса на елемента „програма“ обаче пропускът е не само формален (синтактичен). **Името започва да се осъзнава като самата програма.** Можем да го представим със следния **метонимичен модел**:

(1) ИМЕТО ВМЕСТО ПРОГРАМАТА

Струва ни се, че още при тази стъпка започва да избледнява връзката между двата фрейма, като фреймът ЕВРОПЕЙСКА ПРОГРАМА става доминиращ. Този факт придава нов смисъл на твърдението на Дж. Лейкоф и М. Джонсън, че метонимията служи на цели, подобни на тези на метафората, и работи по сходен начин – с помощта на концептуализация на един феномен чрез друг, но дава възможност по-конкретно да се фокусираме точно върху тези черти, към които осъществяваме референция (Lakoff & Johnson 1980, pp. 37 – 38). Фокусиране, разбира се, и в разглеждания от нас контекст има, но върху „Еразъм“ като програма, а не като личност, при това предимно върху един аспект (слот) – *Преживяване и памет*.

Илюстрираното с горните примери функциониране на името вместо програмата е само първата стъпка в този процес. Съдейки по емпиричния материал, можем да изведем още редица стъпки след това. На първо място – още една метонимична употреба:

(2) ИМЕТО ВМЕСТО СУБЕКТА НА ПРОГРАМАТА

[...] бях „Еразъм“ [...] (Н. Илиева, „Поколение ЕРАЗЪМ“).

Казват, че на хората, които са били „Еразъм“, ни личи по погледа [...] (И. Йозова, „Поколение ЕРАЗЪМ“).

В първата степен на това осмисляне кавичките все още са налице, докато в следващата липсват:

Аз съм Еразъм в Стара Загора (блог).

Изглежда, че именно този тип метонимична употреба води до осъзнаването на името като характеристика на субекта – то може да се употреби не само предикативно, като в посочените по-горе примери, но и атрибутивно:

Хората „Еразъм“ могат да се познаят, когато ги срещнеш [...] (И. Йозова, „Поколение ЕРАЗЪМ“).

Откриваме и следваща степен на въпросното осмисляне, когато името вече е изписано с малка буква:

*Със Спутника решихме да намаляваме алкохола, важно решение в живота на **един еразъм*** (Велс, erasmusville).

Както и при първата изведена метонимична формула (ИМЕТО ВМЕСТО ПРОГРАМАТА), и тук виждаме употреба на лексемата в мн. ч., което говори за осмислянето му като нарицателно:

*Дори в моя университет [...] имаше само за **еразмите** някакъв смешен изпит [...]* (блог).

Както е посочено в Чакърова (2024), един от разпознаваемите признаци на ПИ е деривационният му потенциал. В разглеждания тук случай той е многообразен.

– Номинативен – образуване на съществителни както в ед. ч. (вкл. от различен род), така и в мн. ч.:

*Гладен **еразъмец** хоро не играе* (блог).

*На третия ден от престоя ни в града с моите две другарки по съдба, също „**еразъмки**“, прекрахихме прага на арт галерията...* (R. Baichev).

*Една трета от бившите „**еразъмци**“ имат партньор от различна националност, спрямо 13% от тези, които са останали да учат в родината си* (Клуб Z).

– Атрибутивен (съдейки по примерите – най-богат):

*Дойде ред и на последния му (по този проект) „**еразъмски**“ разказ – за едноседмичното гостуване в Полша* (в. „Троян 21. век“).

***Еразъмски** инфо ден* (МУ – София).

*„**Еразъмската** седмица“ приключи с представянето на „Маратон за герои“ [...]* (findlocal.com).

*Впуснете се в **еразъмско** приключение* (Erasmusholic).

*Тук попадат всички летни, есенни, пролетни, пътешественически, командировани и **еразъмски** любови, които водят до връзка от разстояние* (MamaMia).

Както може да се види, адективните деривати принадлежат предимно или изцяло към модел (1). В менталния свят на продукторите те са „отдалечени“ от името на патрона на програмата на достатъчна степен, което позволява да се изписват без кавички и с малка буква.

След всички посочени случаи на предикативна и атрибутивна употреба на името *Еразъм*, препращащо към програмата или към субектите ѝ, както и деривационните модели – какво още бихме могли да очакваме? Оказва се, че „превъплъщенията“ на името като название на програмата далеч не спират тук. Откриваме цяло едно пространство с подобни на описаните явления, но на базата на заимстването на онима чрез транслитерация/транскрипция⁷ – *Еразмус*. Нещо невъзможно за езиците, използващи латиница.

Този свят обаче не е напълно „огледален“ на разгледания по-горе. На първо място, прави впечатление значително по-високата фреквентност на името в посочената форма (*Еразмус*) в сравнение с разгледания вече модел на предаване чрез „натурализация“ (ако използваме термина на П. Ньюмарк: Newmark 1988, р. 82), т.е. в морфологичния облик на езика приемник (българския) – *Еразъм*. Както изглежда, не на последно място за такива разпространени употреби допринася и заемането чрез полукалки на названията на популярни в съответния контекст понятия, представляващи сложни съществителни (compound nouns) в английския с първа част *Erasmus*: *Erasmus student*, *Erasmus generation*, *Erasmus certificate*, *Erasmus network* и т.н. Именно такова заемане е сред най-фреквентните в дискурса на културно-езиковите контакти: *Еразмус студент*, *Еразмус поколение*... Оттам нататък изписването на името получава аналогични на описаните по-горе „превъплъщения“ – малка буква, кавички, мн. ч., което освен за неустановеност на традицията е свидетелство за осъзнаването му вече в съвсем друга роля. И ни се струва, че точно това ново осъзнаване, което е активен процес и в момента, води до неустановеността на традицията за изписване на името.

Примери за участие на транскрибираното име в метонимичен модел (1)

Също като при *Еразъм* – граматичните превъплъщения при употреба, а именно членуване, мн. ч., бройна форма, като елемент на словосъчетание с посесивно местоимение, в атрибутивна роля (заради особеностите на българския език, но всъщност съчетанието копира модела на английското сложно съществително) и т.н., говорят за осъзнаването му като „предмет“ (независимо от това, че често е изписвано с главна буква):

Не разбрах кога изтече моята Еразмус година [...] Не зная за вас, но моят Еразмус е едно от най-прекрасните преживявания в живота ми (А. Илиева, „Поколение ЕРАЗЪМ“).

За Еразмуса мога да кажа само да не се шашкате (блог).

[...] Еразмуси и подобни схеми за обмяна има много [...] (блог).

[...] аз съм бил на два Еразмуса (блог).

По-нататък ще очертаем използването на името в метонимичен модел (2).

В българския език (но не и в английския) името започва да означава студентите, обхванати от програмата. Този факт дори е експлициран в академични изследвания:

На студенти, осъществили мобилност по Еразъм, казват „Еразмуси“ (Г. Маринова, ИРИОН).

Важно е да се подчертае, че става въпрос точно за студентите, а не за преподавателите или административния персонал (причините са посочени по-горе).

Тази форма може да се проследи в стотици употреби, при това, както и при името, възприето чрез натурализация, и тук наблюдаваме неустановеност на традицията за неговото изписване – от главна буква с кавички (най-близко до названието на програмата, но в мн. ч.): напр. *двама „Еразмуси“*; през отпадането на кавичките – в ед. или мн. ч.: напр. *бях Еразмус, повечето/всички/много/двама Еразмуси*; малка буква с кавички (все пак индикация за особената употреба, напр. *младите „еразмуси“*; до абсолютното отсъствие на какъвто и да било знак за трансформацията, напр. *европейските еразмуси, доста/едни/други еразмуси*. Макар и по-рядко се среща употреба с дефис преди морфемата за мн. ч., което е свидетелство за непълното усвояване на лексемата в това значение: *еразмус-и*.

Лексемата *еразмус* е база за по-нататъшна адекватна деривация: [...] *Еразмуси, които са готови на всичко, за да видят усмивка на твоето също толкова еразмуско лице* (блог).

Понякога натурализираното и транслитерираното име се употребяват в един и същ материал, написан от един и същ автор: *Еразъм студенти / Еразмус кухня*.

Многобройните примери, включващи различни превъплъщения и трансформации на изходната лексема и илюстриращи предложените от нас метонимични модели, са ярко свидетелство за начините на възприемане на назовавания обект, неговата категоризация в съзнанието на младите хора, тяхната характеристика и оценка.

Изводи

Примерите са недвусмислено доказателство за уникален процес. Буквално пред очите ни започва да се създава един нов вид памет – тази на *Еразъм поколениято*. За хората от това поколение тя е не по-малко важна от „традиционната“, защото е тяхното усещане за Европа и света.

Тази памет освен в сърцата им остава и в езика за поколенията *еразмуси*... Не само метафорично, но и буквално, защото широката употреба на този неологизъм със значение ‘студент по програмата’ отдавна е факт. Вероятно е време да се появи в следващия речник на новите думи в българския език.

Релевантните за изследването характеристики на тази памет са следните: тя се състои от спомените, споделяни от съвременниците, изгражда се и придобива облика си предпочитени. Въпреки че от програмата са „докоснати“

вече над 12 милиона участници от периода на нейното стартиране през 1987 г. досега (Rodríguez-Izquierdo 2023), за Еразъм поколението се заговори през последните 10 – 15 години. То е част от новата европейска реалност: „Хората, които са участвали в програмата, са една огромна група в ЕС, която е като едно европейско поколение. Тези хора се женят помежду си и има статистика, според която над 1 млн. деца са родени от Еразъм бракове“ (Malinov 2017). Днес това поколение вече разполага и със свой официален портал (EGP⁸), създаден и поддържан професионално от най-голямата в Европа неправителствена организация за студентска мобилност Erasmus Student Network (ESN); както и със собствен канал в YouTube (EG YouTube⁹); има специално посветени на него издания и на български език, като например *Поколение Еразъм. Пътят към Европа* (ЦРЧР без год.).

Тук е мястото да припомним предложената от Я. Асман скъла на противопоставяне между комуникативната и културната памет, според която за първата ограничението във времето е до 70 – 80 години, до 3 поколения. Според тази концептуална рамка паметта на Еразъм поколението отговаря на всички критерии да бъде отнесена към *комуникативната*. Горепосочените факти обаче разкриват една характеристика, отнасяна по принцип към културната памет – нейното институционализиране (вж. Assmann 2008, р. 211 и сл.). Интересното тук е, че тя стартира именно така, „обратно“ на приетото. За да започне да се изгражда, първо съществуват съответната институция и нейните подразделения (ЕС, ЕК), които създават условията за нейното стартиране и развитие. Фактът, че тази памет е институционализирана, би могъл да бъде тълкуван като условие за нейната трансформация към културната памет.

Докато съществува ЕС и европейски образователни програми, всяко поколение ще черпи от създадените традиции, ще надгражда и добавя нов шрих към програмата, станала емблематична. И докато в момента създаваната памет отговаря на параметрите да бъде *комуникативна*, по всичко личи, че тя е на път да стане *културна*. Защото нейните *творци* я усещат точно така, така ще я пазят и предават нататък.

Съдейки по споделеното от участниците в програмата и въз основа на собствените си впечатления (както е известно, интроспекцията е призната за основен метод в когнитивната лингвистика – вж. за това подробно в: Talmy 2007, pp. xi – xxi), можем да твърдим, че програмата е не само емоция, а и реалност. Реалност и бъдеще за щастливците, които са я изживели, приели, разбрали и превърнали в част от себе си... Част от бъдещата културна памет на младото поколение европейци.

Благодарности

Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект ДУЕКОС BG-RRP-2.004-0001-C01 (ДУЕКОС D24-FIF-005).

БЕЛЕЖКИ

1. Преводът на цитатите от руски и английски е на автора на настоящото изследване.
2. EACEA. European Education and Culture Executive Agency. Available from: https://www.eacea.ec.europa.eu/news-events/news/new-erasmus-programme-2021-2027-has-launched-2021-03-25_en?prefLang=bg. [Viewed 2025-3-20].
3. ERASMUS+. EU Programme for Education, Training, Youth and Sport. Available from: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/what-is-erasmus>. [Viewed 2025-3-20].
4. В случая пренебрегваме нерелевантния за изследването факт, че програмата *Еразъм* (съществувала до 2021 г.) е в следващата си фаза във формата на *Еразъм+* (2021 – 2027 г.), която е нейно продължение – с аналогични основни цели, но с по-голям обхват и бюджет.
5. Примерите са оформени в курсив, а наблюдаваната единица – допълнително и с удебелен шрифт. Графичните акценти са на автора на статията, ако специално не е уговорено друго. Поради ограничение в обема примерите са посочени само с автора или название на сайта, където се срещат; не включваме отделен списък с линкове към десетките източници на примерите.
6. Запазена е пунктуацията от източника.
7. Разбираме тези две техники в смисъла, представен у Влахов, Флорин (1980, р. 208 и сл.). В случая те съвпадат.
8. EGP. Erasmus Generation Portal. Available from: <https://erasmusgeneration.org/>. [Viewed 2025-3-20].
9. EG YouTube: Erasmus Generation Channel. Available from: <https://www.youtube.com/channel/Uck9RJ5lctWdM6XC1fSWoyyw>. [Viewed 2025-3-20].

ЛИТЕРАТУРА

- АССМАН, Я., 2004. *Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности*. Прев. от нем. М. М. Сокольской. Москва: Языки славянской культуры. ISBN 5-94457-176-4.
- БУДАЕВ, Э. В., 2021. Прецедентные имена в СМИ: методики исследования. *Политическая лингвистика*, Т. 87, № 3, с. 22 – 36. ISSN 1999-2629.
- ВЛАХОВ, С. и ФЛОРИН, С., 1980. *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения.

- ЕФРЕМОВ, В., ЧЕРНЯК, В. и ЧЕРНЕВА, Н., 2022. Културна памет и прецедентни феномени. *Чуждоезиково обучение*, Т. 49, № 1, с. 67–77. ISSN 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).
- КРАСНЫХ, В. В., 2022. *Этнолингвистика и лингвокультурология. Лекционный курс*. Москва: Гнозис. ISBN 5-94244-009-3.
- МАЛИНОВ, Св., 2017. Програма „Еразъм“ – 30 години успех. *БНР* [online], 3 November 2017. Available from: <https://bnr.bg/eu2018/post/100891963/programa-erazam-30-g-uspeh> [viewed 20 March 2025].
- МИЛАНОВА, Е., 2024. Прецедентни феномени библейского происхождения с компонентом родства как часть ядра интертекстуального тезауруса русской и болгарской лингвокультур. В: ЧЕРНЕВА, Н. (ред.). *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*, с. 93 – 116. Пловдив: Пловдивско университетско издателство. ISBN 978-619-7663-99-0.
- НАХИМОВА, Е. А., 2011. *Прецедентные онимы в современной российской массовой коммуникации: теория и методика когнитивно-дискурсивного исследования*. Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т. ISBN 978-5-7186-0459-7.
- ТЕНЧЕВА, Б., 2011. За българската реклама като обект на изследване от гледна точка на културологията. *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, Т. 49, № 1, sb. В – Filologiya, pp. 276 – 289. ISSN 0861-0029.
- ТЕНЧЕВА, Б., 2024. Някои същностни характеристики на прецедентните феномени и трансформационни модели при употребата им в СМИ. В: ЧЕРНЕВА, Н. (ред.). *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*, pp. 60 – 92. Пловдив: Пловдивско университетско издателство. ISBN 978-619-7663-99-0.
- ЦРЧР (Център за развитие на човешките ресурси), n.d. *Поколение ЕРАЗЪМ. Пътят към Европа* [online]. Available from: https://old.hrdc.bg/fce/001/0125/files/Generation_Erasmus_Final.pdf [viewed 8 April 2024].
- ЧАКЪРОВА, Ю., 2024. Вербализация на културната памет в дискурса на европейското образователно пространство. В: ЧЕРНЕВА, Н. (ред.). *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*, с. 22 – 59. Пловдив: Пловдивско университетско издателство. ISBN 978-619-7663-99-0.
- ЧЕРНЕВА, Н., 2013. *Прецедентные феномены русскоязычного лингвокультурного дискурса*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. ISBN 978-619-7413.

- ЧЕРНЕВА, Н., 2024. Прецедентиката като лингвокултурна емблематика. В: ЧЕРНЕВА, Н. (ред.). *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*, с. 9 – 21. Пловдив: Пловдивско университетско издателство. ISBN 978-619-7663-99-0.
- ЧЕРНЕВА, Н., ТЕНЧЕВА, Б., 2021. Рекламният телетекст в зеркале интертекстуалности и интердискурсивности. *Чуждоезиково обучение*, Т. 48, № 4, с. 339 – 351. ISSN 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).

Acknowledgements

This study is financed by the European Union – NextGenerationEU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project DUECOS BG-RRP-2.004-0001-C01 (DUECOS D24-FIF-005).

REFERENCES

- ASSMANN, J., 2004. *Kul'turnaya pamyat'. Pis'mo, pamyat' o proshlom i politicheskaya identichnost' v vysokikh kul'turakh drevnosti*. Moscow: Yazyki slavyanskoy kul'tury [in Russian]. ISBN 5-94457-176-4.
- ASSMANN, J., 2008. Communicative and cultural memory. In: ERL, A. & NÜNNING, A. (eds.). *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, pp. 109 – 118. Berlin/New York: De Gruyter. ISBN 978-3-11-018860-8.
- BUDAЕV, E. V., 2021. Pretsedentnye imena v SMI: metodiki issledovaniya. *Politicheskaya lingvistika – Political Linguistics*, vol. 87, no. 3, pp. 22 – 36 [in Russian]. ISSN 1999-2629.
- CHAKAROVA, Yu., 2024. Verbalizatsiya na kulturnata pamet v diskursa na evropeyskoto obrazovatelno prostranstvo. In: CHERNEVA, N. (ed.). *Lingvokulturna emblematika: proektsii i interpretatsii*, pp. 22 – 59. Plovdiv: Plovdiv University Press [in Bulgarian].
- CHERNEVA, N., 2013. *Pretsedentnye fenomeny russkoyazychnogo lingvokul'turnogo diskursa*. Plovdiv: Paisii Hilendarski University Press [in Russian].
- CHERNEVA, N. & TENCHEVA, B., 2021. Reklamnyy teletekst v zerkale intertekstual'nosti i interdiskursivnosti. *Chuzhdoezikovo obuchenie – Foreign Language Teaching*, vol. 48, no. 4, pp. 339 – 351 [in Russian].
- EFREMOV, V., CHERNIAK, V. & CHERNEVA, N., 2022. Kul'turnaya pamyat' i pretsedentnye fenomeny. *Chuzhdoezikovo obuchenie – Foreign Language Teaching*, vol. 49, no. 1, pp. 67 – 77 [in Russian].

- KROEBER, A. L. & KLUCKHOHN, C., 1952. *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Cambridge, MA: Peabody Museum Press.
- LAKOFF, G. & JOHNSON, M., 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226468013.
- MALINOV, Sv., 2017. Programa “Erazam” – 30 godini uspekh. *BNR* [online], 3 November 2017 [in Bulgarian]. Available from: <https://bnr.bg/eu2018/post/100891963/programa-erazam-30-g-uspeh> [viewed 20 March 2025].
- MILANOVA, E., 2024. Pretsedentnye fenomeny bibleyskogo proiskhozhdeniya skomponentom rodstva kak chast' yadra intertekstual'nogo tezaurusa russkoy i bolgarskoy lingvokul'tur. In: CHERNEVA, N. (ed.). *Lingvokulturna emblematika: proektsii i interpretatsii*, pp. 93–116. Plovdiv: Plovdiv University Press [in Russian].
- NAKHIMOVA, E. A., 2011. *Pretsedentnye onimy v sovremennoy rossyskoy massovoy kommunikatsii*. Ekaterinburg: Ural State Pedagogical University [in Russian].
- NEWMARK, P., 1988. *A Textbook of Translation*. New York/London/Toronto/Sydney/Tokyo: Prentice Hall.
- RODRÍGUEZ-IZQUIERDO, R. M., 2023. What is the real impact of the Erasmus programme on university students? *The Conversation* [online], 8 March 2023. Available from: <https://theconversation.com/what-is-the-real-impact-of-the-erasmus-programme-on-university-students-201114> [viewed 20 March 2025].
- TALMY, L., 2007. Foreword. In: GONZÁLEZ-MÁRQUEZ, M. et al. (eds.). *Methods in Cognitive Linguistics*, pp. xi – xxi. Amsterdam: John Benjamins.
- TENCHEVA, B., 2011. *Za balgarskata reklama kato obekt na izsledvane ot gledna tochnka na kulturologiyata*. Paisii Hilendarski University of Plovdiv Academic Research Papers, vol. 49, no. 1, sb. B – Filologiya, pp. 276 – 289 [in Bulgarian].
- TENCHEVA, B., 2024. Nyakoi sashtnostni kharakteristiki na pretsedentnite fenomeni i transformatsionni modeli pri upotrebatata im v SMI. In: CHERNEVA, N. (ed.). *Lingvokulturna emblematika: proektsii i interpretatsii*, pp. 60 – 92. Plovdiv: Plovdiv University Press [in Bulgarian].
- VLAKHOV, S. & FLORIN, S., 1980. *Neperevodimoe v perevode*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].

A TALE CALLED “ERASMUS” (PRECEDENT NAMES IN THE EDUCATIONAL SPACE OF THE EU)

Abstract. The study offers an analysis of one emblematic name for the European educational discourse – Erasmus – as the title of the most famous mobility program through the lens of modern conceptual frameworks: The Theory of Precedent Phenomena (V. V. Krasnykh, I. V. Zakharenko, D. B. Gudkov), The Theory of Cultural Memory (J. Assmann), leading cognitive theories such as the Conceptual Metaphor/Metonymy Theory (G. Lakoff & M. Johnson) and Frame Theory (M. Minsky). The functioning of this precedent name in the mental space of academic youth is illustrated using a rich palette of examples. Based on empirical material, relevant frames for the described discourse are constructed. The interaction between them is analyzed, as well as the dynamics and underlying causes. Two main metonymic models are proposed, outlining the conceptualization of the examined precedent name, supported by a variety of examples of grammatical and derivational “reincarnations” of the lexeme. It is shown that the name *Erasmus* (without the attribute “program”) and all its transformations become a marker of the macroframe EUROPEAN PROGRAM and thus – an indisputable constituent of the cultural memory of the young generation of Europeans.

Keywords: Precedent names, communicative/cultural memory, cognitive frame, European educational programs, Erasmus program, empruntology

✉ **Dr. Yuliana Chakarova, Assoc. Prof.**

WoS ResearcherID: C-4720-2016

ORCID iD: 0009-0004-7876-2272

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

Plovdiv, Bulgaria

E-mail: j.chakarova@uni-plovdiv.bg